

Соломія Михайлівна КЛЮБА

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»

E-mail: solya@klioba.com

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Клюба С. М. Економічна оцінка розвитку та конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад Львівської області. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 3. С. 27-36.

Анотація

У статті проведено економічну оцінку розвитку та конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад Львівської області. Обґрунтовано актуальність і необхідність підвищення конкурентоспроможності та привабливості об'єднаних територіальних громад з метою формування сприятливого соціально-економічного клімату для підприємців, інвесторів, жителів, що тимчасово перебувають і завоювання переваг як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Розглянуто модель регіональної конкурентоспроможності. Проведено детальну оцінку економічних показників об'єднаних територіальних громад Львівської області. Зроблено висновок, що децентралізація позитивно вплинула на більшість ОТГ Львівської області. Створення громад дає можливість контролювати власні доходи, а також витрачати кошти, вирішуючи нагальні проблеми. Проте, разом із беззаперечними перевагами процесу децентралізації, спостерігаємо й певні недоліки реформування та ризики.

Ключові слова: децентралізація; конкурентоспроможність регіонів; об'єднана територіальна громада; модель конкурентоспроможності; економічні показники; фінансові показники.

Solomiya Mykhaylivna KLOBA

Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine

E-mail: solya@klioba.com

ECONOMIC ESTIMATION OF DEVELOPMENT AND COMPETITIVENESS OF THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES OF THE LVIV REGION

Abstract

The article provides the economic assessment of the development and competitiveness of the united territorial communities of the Lviv region. Actuality and the necessity to improve the competitiveness and attractiveness of united territorial communities are grounded in order to create a favourable social and economic climate for entrepreneurs, investors, residents who are temporarily arriving and gaining benefits both in the domestic and foreign markets. A model of regional competitiveness is considered. A detailed assessment of the economic indicators of the united territorial communities of the Lviv region is conducted. It is concluded that decentralization has positively influenced most of the united territorial communities of the Lviv region. The creation of communities allows them to control their own income, as well as spend money on solving urgent problems. However, along with the benefits of the process of decentralization, we can also see some disadvantages in reform and risks.

Keywords: decentralization; regional competitiveness; united territorial community; model of competitiveness; economic indicators; financial indicators.

Вступ

Актуальність розгляду обраної теми зумовлюється тим, що протягом 2014-2017 рр. в Україні було здійснено низку дуже важливих кроків щодо децентралізації державного управління. Насамперед – це прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», а також зміни до Бюджетного та Податкового кодексів, що суттєво вплинуло на прийняття Бюджетів на 2016, 2017 та 2018 рр. За таких умов реформування роль територіальних громад місцевого самоврядування суттєво зростає.

У зв'язку із здійсненням реформи децентралізації влади, разом із децентралізацією бюджету, значна частина повноважень і відповідальності у фінансовій та бюджетній сферах переходить на місця, зокрема до новостворених об'єднаних територіальних громад (ОТГ), які відтепер самостійно вирішуватимуть сукупність складних проблем функціонування, розв'язання яких залежить від цілого переліку соціально-економічних факторів.

Однією з головних у цьому контексті є проблема належного виконання територіальною громадою своїх функцій, яка пов'язана з питаннями наповнення бюджету ОТГ, формування фінансових ресурсів, достатніх для адекватного фінансування нагальних соціальних потреб громадян, реалізації економічних, культурних та інших програм розвитку територій. З огляду на це ОТГ, по-перше, повинні мати реальні можливості формувати певний обсяг фінансових ресурсів для того, щоб бути фінансово спроможними, а по-друге – мати відповідні управлінські повноваження як суб'єкти влади. Адже для успішного забезпечення конкурентоспроможності територій необхідною є саме активність суб'єктів регіонального рівня як у напрямку формування політики локального розвитку, так і її реалізації. А тому переорієнтація векторів державної політики регіонального розвитку на децентралізацію управління є неминучою. У зв'язку з цим регіони уже повинні використовувати наявні можливості щодо формування такої політики та забезпечення базису конкурентоспроможності. І вже сьогодні експерти розглядають українські регіони як суб'єктів конкурентної боротьби у глобальних масштабах, зокрема оцінки Світового економічного форуму та ін.

У період з 2014 по 2017 рр. в Україні спостерігається поступове зростання кількості наукових публікацій, присвячених формуванню та функціонуванню ОТГ в контексті реформи децентралізації державного управління. Зокрема, різні аспекти аналізу цієї проблеми наведені в роботах ідеолога української реформи децентралізації О. Ткачука, інших вчених та практиків, серед яких: О. Баталов, В. Дрескак, О. Кириленко, Н. Липовська, Б. Малиняк, Л. Оленковська, Д. Олійник, А. Павлюк, І. Патока, В. Письменний, О. Проніна, Л. П. Оленковська, В. Рошило, В. Русін, С. Серьогін та інші.

Однак треба підкреслити, що процес об'єднання територіальних громад, який триває третій рік поспіль, – це дуже складна трансформація не лише для національної економіки й системи регіонального управління державною, а й для сприйняття масовою свідомістю взагалі. З огляду на те, що реформи відбуваються у складних соціально-економічних і зовнішньополітичних умовах, постає низка питань щодо їх практичної реалізації. Це зумовлює актуальність наукового аналізу процесів децентралізації бюджету на базовому рівні місцевого самоврядування – на рівні новостворених ОТГ.

Мета статті

Метою статті є аналіз економічного розвитку та конкурентоспроможності ОТГ Львівської області з точки зору отриманих результатів, а також ризиків та викликів, які притаманні їх діяльності за сучасних умов.

Виклад основного матеріалу дослідження

Світовий досвід показує, що засади ефективної політики регіонального розвитку необхідно формувати найперше на рівні регіону, оскільки саме на місцях можна об'єктивно оцінити наявний потенціал, визначити специфіку соціально-економічного розвитку території та окреслити пріоритетні напрями її розвитку. У дослідженнях науково-дослідної групи ECORYS «Конкурентоспроможність: основне завдання економічної політики» розроблено модель «Дерева» регіональної конкурентоспроможності (рис. 1), яка продемонструвала, що основною метою регіональної конкурентоспроможності є підвищення рівня життя населення [12].

Базою регіональної конкурентоспроможності, згідно із цією моделлю, визначають людські ресурси, інновації, комунікації та індустріальну структуру, комплексне використання яких забезпечуватиме високу продуктивність праці і конкурентоспроможність.

Кінцевою метою регіональної конкурентоспроможності є забезпечення добробуту населення, яке проживає в регіоні.

Формування ОТГ в Україні, що відбувається третій рік поспіль, відповідає чітко визначеній політиці децентралізації державного управління. Основна частина реформи децентралізації в сучасних умовах полягала у тому, що уряд забезпечив формування базового рівня місцевого самоврядування – ефективних, здатних до розвитку громад, яким було передано повноваження, ресурси та відповідальність. На практиці це означає, що ОТГ повинні за рахунок власних ресурсів самостійно вирішувати питання місцевого значення в інтересах своїх мешканців, тобто забезпечити належний рівень освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства тощо. З огляду на іноземний досвід, за експертними оцінками очікується, що створення фінансово спроможних ОТГ буде одним з основних каталізаторів економічного зростання, а отже, реальних соціальних змін у регіонах України. Водночас, за даними іноземних експертів, децентралізація є однією з найбільш важких реформ, яка в деяких країнах тривала десятиліттями.

Децентралізація влади означає передачу політичних, адміністративних та фінансових повноважень до підрозділів середнього та нижчого рівня державної ієрархії [3]. Проте найважливішою частиною процесу децентралізації є надання бюджетно-фінансових повноважень ОТГ, тобто децентралізація бюджету, що створює умови для забезпечення сталого економічного зростання та розвитку громад, збільшення ефективності використання місцевих ресурсів та зростання добробуту населення.

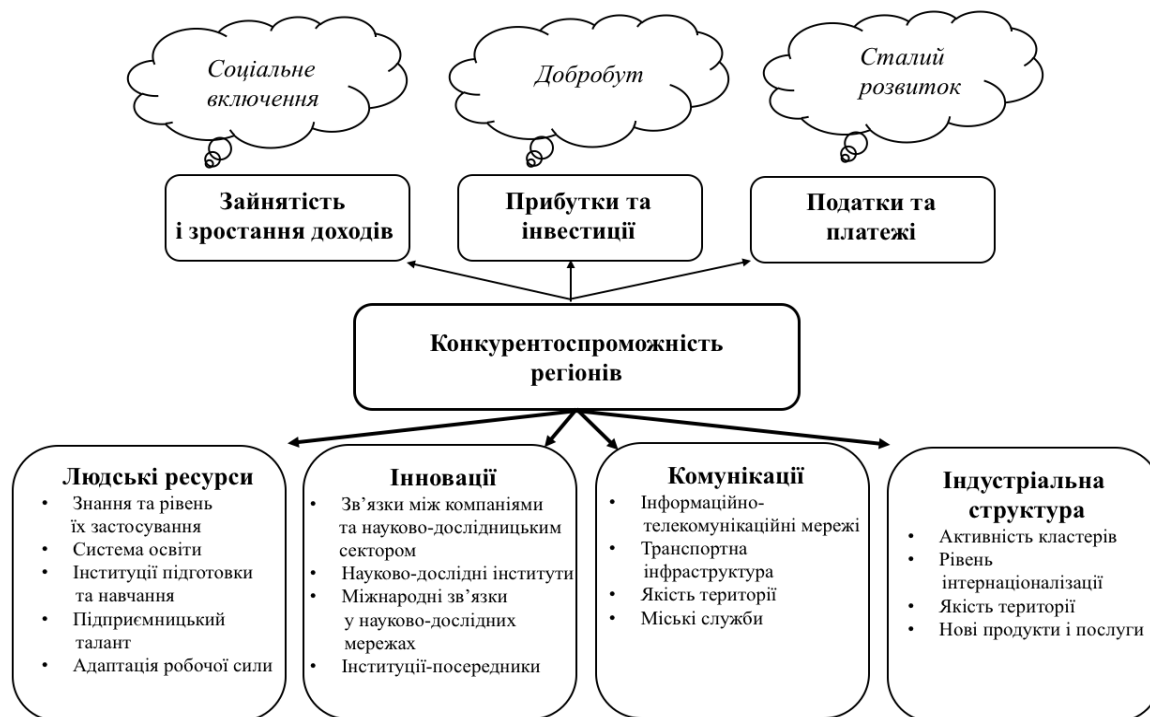

Рис. 1. «Дерево» регіональної конкурентоспроможності

**Competitiveness: The major economic policy challenge. Annual Report 2003 / ECORYS Holding BV. – Rotterdam: ECORYS Holding BV, Netherlands, 2003.*

У цьому відношенні важливими є питання, що визначають особливості становлення та розвитку конкурентного середовища ОТГ в регіонах України. Як засвідчив аналіз вітчизняних наукових джерел, ця проблематика, поки що, досліджена недостатньо. Зарубіжні фахівці, зокрема М.Портер, під конкурентним середовищем розуміють сукупність якісних і кількісних показників, що визначають стан розвитку конкуренції та є частиною мікросередовища підприємства, оскільки характер конкуренції в галузі базується на взаємодії конкурентів, постачальників, покупців, утворюючи сили конкуренції [1, с. 45].

Одним з відомих проектів, спрямованих на дослідження конкурентного середовища в країнах світу, є проект Світового банку та Міжнародної фінансової корпорації «Doing Business» (далі – Проект DB).

Щодо сприятливості умов ведення бізнесу, то у 2017 році Україна зайняла 76 місце в сукупному рейтингу сприятливості ведення бізнесу (DB) серед 189 країн. Україна піднялася на 7 сходинок порівняно з рейтингом (DB) 2016 (83 місце) [3]. Найбільший стрибок угору Україна здійснила за показником, що характеризує простоту реєстрації підприємств (40 позицій). Це відбулось за рахунок того, що такі вимоги, як кількість процедур, час, який потрібний для відкриття компанії, та вартість, були змінені відповідно до вимог країн ОЕСР (Організації економічного співробітництва і розвитку) [3].

Переважна більшість науковців та експертів погоджуються, що у національній економіці саме регіон є тією основною просторовою одиницею, яка змагається за залучення інвестицій, тим рівнем, на якому відбувається основний рух та обмін знаннями. Результатом цих процесів може бути утворення нових підприємств промисловості чи сфери послуг і навіть виробничих агломерацій чи кластерів.

Дотичним до цього є питання про ступінь конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад у межах регіону та їх здатність забезпечувати високі показники економічного розвитку як у межах регіону, так і в межах всієї країни з метою збереження її економічної цілісності.

Щодо безпосереднього об'єкта наших досліджень – Львівської області, то слід зазначити, що на сучасному етапі конкурентне середовище на Львівщині активно розвивається. Супровід новим проектам

надає Агенція регіонального розвитку Львівщини, що є інституційним механізмом партнерства бізнесу та влади у сфері розвитку територій [2].

Існує безліч моделей для визначення рівня конкурентоспроможності регіону, кожна модель здійснює оцінку рівня конкурентоспроможності, використовуючи ті чи інші показники, наприклад показники інвестиційної привабливості регіону, показники рівня життя населення, валовий регіональний продукт, інтегральний регіональний індекс людського розвитку та ін.

Загалом можна говорити про комплексність поняття конкурентоспроможності регіону. Зокрема російські дослідники Парахін та Парахіна зазначають, що конкурентоспроможність регіону містить три основоположні аспекти [13]:

- необхідність досягнення високого рівня життя населення (конкурентоспроможність ринку праці або конкурентоспроможність, що забезпечує населення);
- ефективність функціонування господарського механізму регіону (конкурентоспроможність на ринку товарів або конкурентоспроможність, що забезпечує виробництво);
- інвестиційна привабливість (конкурентоспроможність на ринку капіталу або конкурентоспроможність фінансів).

Таблиця 1. Інтегральний регіональний індекс людського розвитку Львівської області, 2017 рік

№	Показник	СЗК*	Ранг
1.	«Відтворення населення»	0,6906	9
2.	«Соціальне середовище»	0,7732	1
3.	«Комфортне життя»	0,6724	2
4.	«Добробут»	0,6454	14
5.	«Гідна праця»	0,5137	7
6.	«Освіта»	0,8355	8
7.	ІРЛР, 2017 р.	4,1307	3

Примітка: СЗК – стандартизовані калібровані значення по відповідному блоку.*

Розраховано фахівцями Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України.

Цей показник характеризує досягнення регіонів України в області людського розвитку. Результати розрахунків використовуються для моніторингу та оцінки прогресу людського розвитку в регіонах, є корисними для виявлення проблем та формування конкурентоспроможної соціально-економічної політики на національному та регіональному рівнях. Як бачимо, ІРЛР Львівської області є досить високим, що вказує на високий рівень соціально-економічного розвитку цього регіону. Згідно із зазначеним показником Львівська область займає 3 місце серед інших областей.

Щодо об'єднаних територіальних громад, то в рамках основних напрямків реформи фіскальної децентралізації [4], вже після її результатів у 2017 р. та першій половині 2018 р. відбулися реальні перетворення, які вплинули на всі місцеві бюджети України, в тому числі й на бюджети ОТГ Львівської області (табл. 2).

Місцевим бюджетам ОТГ Львівської області на 2017 рік була передбачена з державного бюджету освітня субвенція – 79 млн грн та медична субвенція – 40 млн грн. Чотирнадцять громад отримують з державного бюджету базову дотацію, один бюджет громади затверджено з реверсною дотацією – Новокалінівська ОТГ. Всього бюджети ОТГ області отримують 24,5 млн грн базової дотації.

Найбільше фінансово залежними від державного бюджету є Судовишнівська та Новокалінівська ОТГ – 66 % у доходах громади становить базова дотація, а також Давидівська та Грабовецька ОТГ – 65 % (рис. 2).

Як зазначається в резюме аналітичного дослідження «Бюджети об'єднаних громад Львівщини: нові виклики та можливості», бюджети більшості об'єднаних громад Львівщини є залежними від офіційних трансфертів з Державного бюджету та використовують близько 2/3 коштів на поточне фінансування установ та закладів соціальної інфраструктури.

За таких умов реалізація проектів розвитку, необхідних для якісного надання послуг, може здійснюватися, як правило, лише за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку та субвенції на формування інфраструктури об'єднаних громад. Такий висновок, на думку багатьох експертів, стосується не тільки ОТГ Львівщини, але й більшості новостворених громад України. Тому ключовим завданням об'єднаних громад є нарощення власних доходів та підвищення ефективності поточних видатків шляхом оптимізації та модернізації мережі соціальної інфраструктури [10].

Таблиця 2. Загальна характеристика ОТГ Львівської області

№ з/п	Назва ОТГ	Загальна характеристика	
		Площа ОТГ	Чисельність населення на 01.01.2018 р. (тис. осіб)
1	Тростянецька	190,4	7,29
2	Мостиська	191,2	19,53
3	Новокалінівська	108,3	6,66
4	Давидівська	78,5	10,89
5	Бабинська	77,2	3,69
6	Шегинівська	147,3	4,95
7	Ходорівська	331,4	23,13
8	Жовтанецька	130,1	7,65
9	Новострілищанська	71,9	2,43
10	Гніздичівська	57,6	5,76
11	Бісковицька	55	5,04
12	Судовишнянська	80,1	9,9
13	Нижанковицька	18,6	2,25
14	Заболотцівська	66,4	2,34
15	Міженецька	45,5	2,16
16	Грабовецька	65,9	3,69
17	Дублянська	66,4	2,7
18	Вільшаницька	79,1	2,61
19	Новоміська	113	5,4
20	Чуквянська	76,8	2,97
21	Луківська	54,7	3,24
22	Воле-Баранецька	69,4	4,77

**Складено автором на основі [7].*

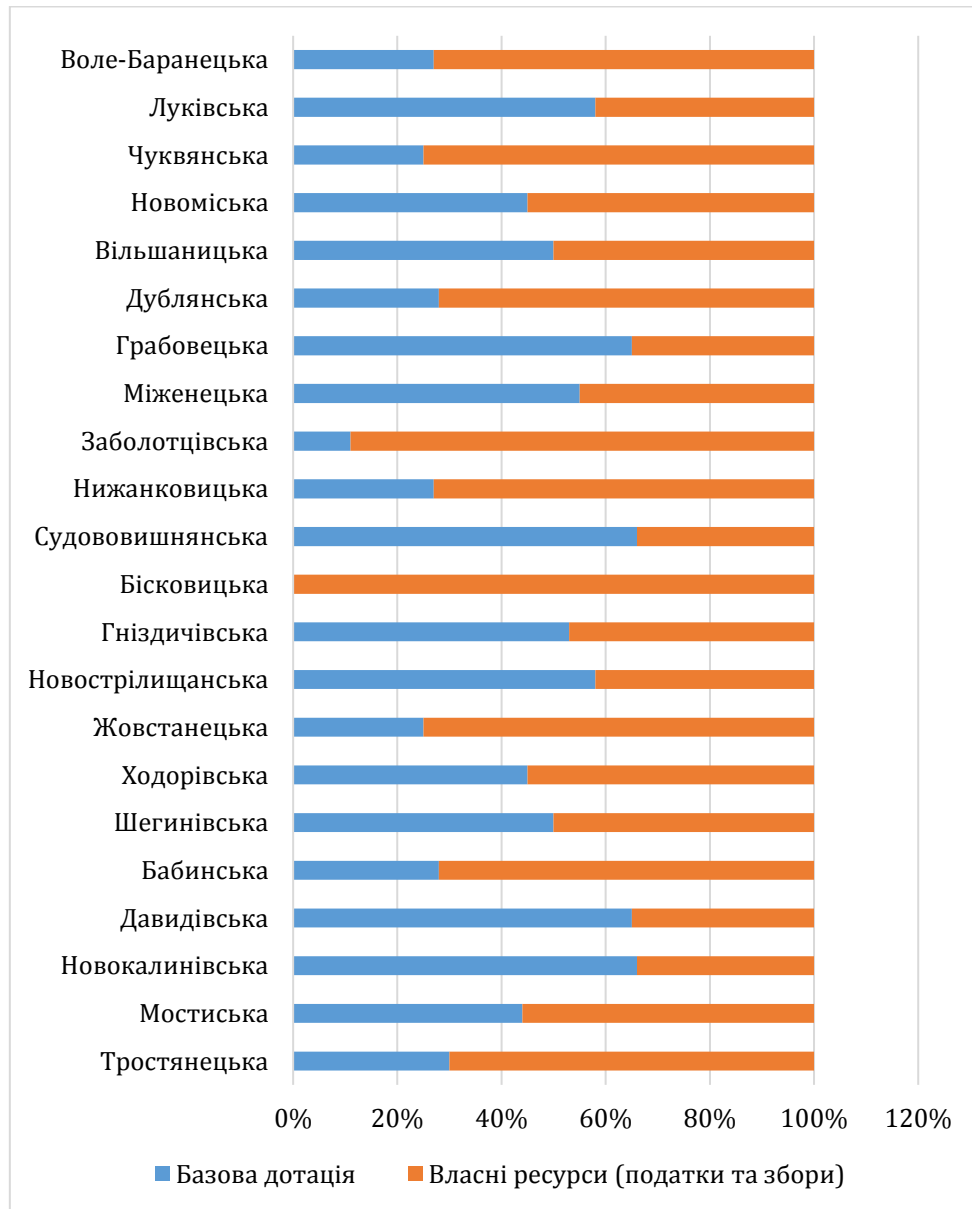

Рис. 2. Рейтинг фінансової самостійності (залежності) місцевих бюджетів ОТГ від Державного бюджету

**Складено автором.*

Затверджений обсяг доходів загального фонду місцевих бюджетів ОТГ області на 2017 рік з трансфертами з державного бюджету становить 197 млн грн, що більше у 7 разів від уточнених показників місцевих бюджетів (які увійшли до складу ОТГ) на 2016 рік. У результаті утворення об'єднаних громад зріс обсяг власних доходів місцевих бюджетів у 2 рази (на 26 млн грн) порівняно з 2016 роком (з 8 млн грн до 54 млн грн) (табл. 3).

Із розрахунку на 1 мешканця середній показник надходжень власних доходів на 1 жителя 22-х ОТГ області збільшився на 512,6 грн та склав 1073,6 грн (в тому числі в 7-ми ОТГ, утворених у 2018 році, цей показник зріс більш ніж на 10 % та становить 1180,3 грн, а в 15-и ОТГ, утворених у 2016 році, – на 30 % і становить 667 грн).

Основним джерелом наповнення бюджетів є податок на доходи фізичних осіб – 24 млн грн. Наступний за вагомістю – плата за землю – 15 млн грн. Об'єднання громад дозволило збільшити власні доходи бюджетів ОТГ на 1 жителя відповідної території, в середньому показник зріс на 360 грн (з 394 грн до 753 грн). Із розрахунку на 1 мешканця найбільше коштів отримує Тростянецька ОТГ – 1977 грн, найменше – Новоміська ОТГ – 322 грн (рис. 3).

Виходячи із фінансових ресурсів, ОТГ вже на початку бюджетного року змогли запланувати у відповідних бюджетах кошти на здійснення видатків розвитку (капітальні видатки) у загальній сумі 8 млн грн. Найбільший обсяг таких коштів передбачено Тростянецькою ОТГ – 3,6 млн грн. Затверджені обсяги видатків на 1 учня загальноосвітніх закладів у місцевих бюджетах ОТГ складають від 9,2 тис. грн до 19,3 тис. грн.

Зазначене свідчить як про фінансову можливість громади додатково спрямувати власні ресурси на підтримку загальноосвітніх закладів, так і про необхідність проведення оптимізації мережі навчальних закладів.

Таблиця 3. Фінансова спроможність об'єднаних територіальних громад області

Назва об'єднаної громади	Чис. населення на 01.01.2018 (тис.осіб)	Власні доходи на 1-ого мешканця за I півріччя 2018 (грн на ос.)	Рівень дотаційності бюджетів (питома вага базової/реверсної дотації у доходах (%))	Капітальні видатки на 1-го мешканця (без субвенцій з держбюджету) (грн /ос.)	Питома вага видатків на утримання апарату управління у власних ресурсах (без трансфертів) (%)
Тростянецька	7,29	1976,15	9,31%	436,7	16,45%
Мостиська	19,53	1291,62	4,31%	714,34	16,33%
Новокалінівська	6,66	1384,68	0,00%	831,27	30,59%
Давидівська	10,89	1782,66	9,60%	405,9	24,27%
Бабинська	3,69	1809,28	14,31%	55,88	15,30%
Шегинівська	4,95	1556,5	13,03%	190,3	24,04%
Ходорівська	23,13	948,86	18,03%	152,35	17,02%
Жовтанецька	7,65	1262,14	10,88%	49,83	19,90%
Новострілищанська	2,43	1007,93	21,36%	717,31	38,30%
Гніздичівська	5,76	877,36	18,13%	183,59	28,52%
Бісковицька	5,04	732,82	26,66%	412,83	37,03%
Судовишнлянська	9,9	667,15	30,18%	161,26	28,06%
Нижанковицька	2,25	825,44	24,21%	37,84	31,51%
Заболотцівська	2,34	936,1	17,84%	7,59	35,54%
Міженецька	2,16	464,86	39,89%	754,38	59,69%
Грабовецька	3,69	780,23	27,44%	163,13	70,27%
Дублянська	2,7	876,92	23,03%	40,04	42,09%
Вільшаницька	2,61	336,38	48,41%	712,91	61,41%
Новоміська	5,4	322,41	50,76%	309,65	56,58%
Чуквянська	2,97	502,48	36,26%	0	49,57%
Луківська	3,24	380,6	44,30%	2,64	56,24%
Воле-Баранецька	4,77	329,12	48,31%	3,63	64,75%
Усього за областю	139,05	21051,69	-	6343,37	-

*Складено автором на основі [7].

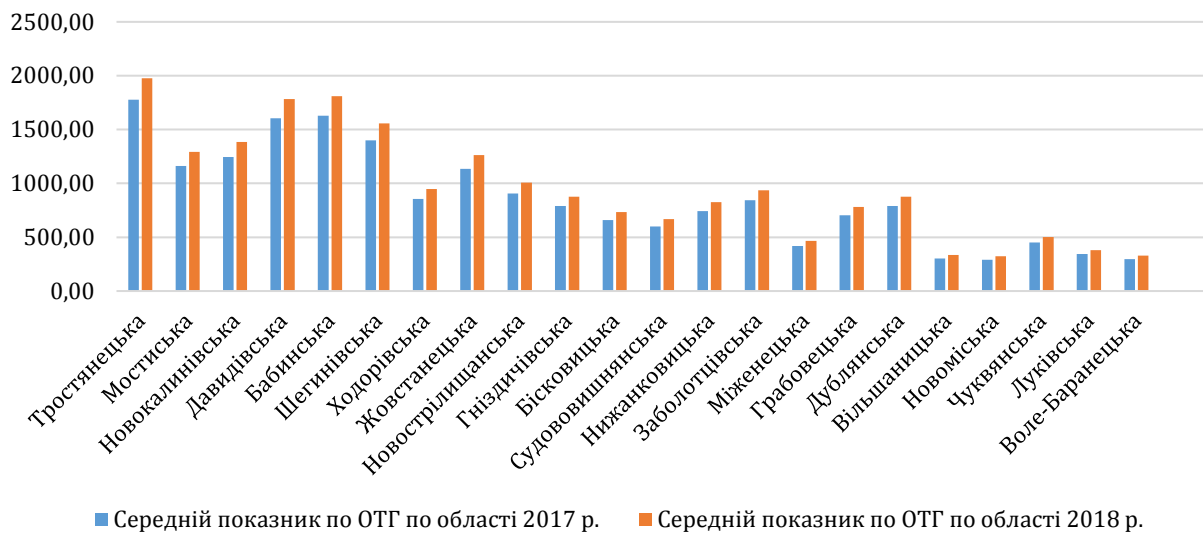

Рис. 3. Власні доходи на 1 особу по об'єднаних територіальних громадах області

**Складено автором.*

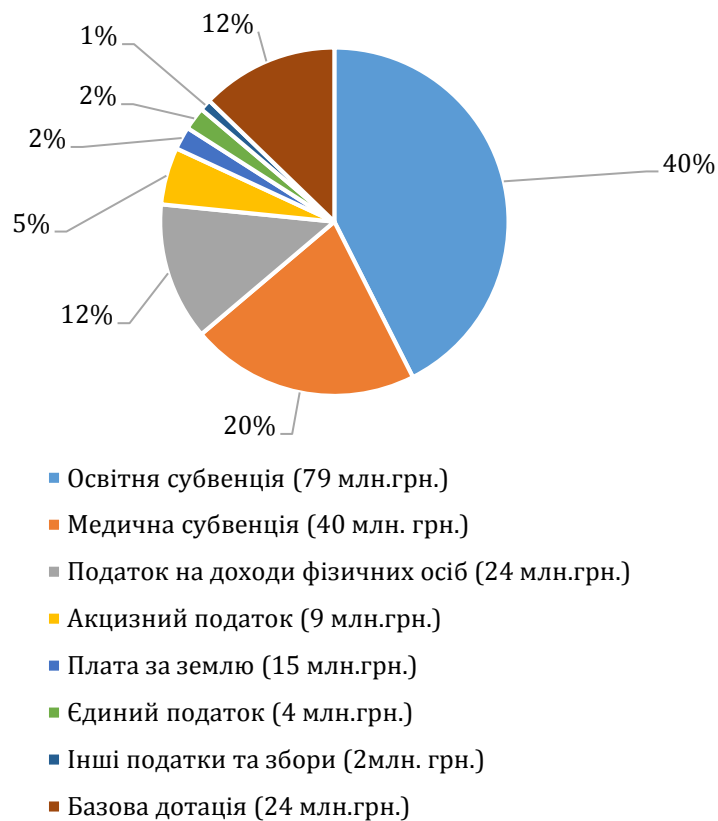

Рис. 4. Доходи бюджетів ОТГ Львівської області у 2017 році

**Складено автором.*

Аналізуючи структуру надходжень власних ресурсів до бюджету ОТГ, можна побачити суттєве переважання ПДФО по всіх областях. Питома вага цієї статті доходів у загальному бюджеті коливалася в межах 40–77 %. При цьому найвищі її значення було зафіксовано по громадах із високим рівнем доходів на одного працівника, а найнижчі – навпаки. Крім доходів від ПДФО, важливим джерелом їх отримання для ОТГ є плата за землю і єдиний податок.

Найбільша штатна чисельність працівників виконкому (службовців) затверджена Новокалинівською ОТГ – 38 осіб, найменша – Міженецькою ОТГ – 14, Бісковицькою, Луківською та Тростянецькою ОТГ – по 16 осіб. Виходячи із розрахунку чисельності населення громад та чисельності службовців, можна зазначити, що найбільше навантаження на 1 службовця з надання послуг населенню передбачається у Тростянецькій ОТГ – 505 осіб, найменше – у Новострілищанській ОТГ – 100 осіб. Найбільша питома вага видатків на утримання службовців у фінансовому ресурсі ОТГ (без урахування субвенцій) припадає на бюджет Чукв'янівської ОТГ – 48 %, найменша – на бюджети Бабинської, Гніздичівської та Тростянецької ОТГ – по 24 %.

Також ОТГ отримали субвенцію з державного бюджету на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад у сумі 46 млн грн, що становить 4,6 % від загального обсягу по Україні. Найбільший обсяг субвенції складає 6 млн грн в Тростянецькій ОТГ, найменший – 1,5 млн грн у Міженецькій ОТГ.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, децентралізація позитивно вплинула на більшість ОТГ Львівської області. Створення громад дає можливість контролювати власні доходи, а також витратити кошти, вирішуючи нагальні проблеми.

Проте, разом із беззаперечними перевагами процесу децентралізації, такими як: підвищення інституційної та фінансової спроможності базового рівня місцевого самоврядування, спостерігаємо й певні недоліки реформування (зокрема, відставання профільних міністерств від поточних темпів децентралізації, незадовільний рівень кадрового забезпечення новостворених структур управління ОТГ, відсутність у закладів соціальної сфери, які переходять на баланс ОТГ, належних установчих документів та низка інших). Крім того, процеси децентралізації несуть приховані ризики, а саме: ризики, пов'язані з необхідністю перегляду меж адміністративно-територіальних одиниць; послаблення державного контролю органів місцевого самоврядування на регіональному та субрегіональному рівнях за реалізацією повноважень; загрози зриву фінансування повноважень органів місцевого самоврядування; ризики зниження якості місцевого управління та легітимності прийнятих рішень; небезпеки посилення відцентрових тенденцій на субрегіональному рівні).

У підсумку слід зазначити, що з урахуванням європейського досвіду, реформа децентралізації бюджету, яка нині відбувається в Україні, може бути результативною у формуванні ефективного місцевого самоврядування, насамперед, на найнижчому рівні, тобто на рівні ОТГ. Економічний аналіз результатів реформи, які відбулися на цьому рівні протягом 2016-2017 рр., дає можливість окреслити реальні виклики, пов'язані з наступним етапом реформування – секторальною децентралізацією, яка буде реалізовуватися протягом 2018 р. Адже реформування заради реформування з негативними соціальними наслідками для України є неприйнятним, оскільки може бути дуже дорогим. Тому для реалізації наступного етапу реформи – секторальної децентралізації, яка базуватиметься не на політичному популізмі, а на реальних соціальних результатах, необхідно прийняти нормативно-правові документи щодо: чіткого механізму розподілу повноважень (прав та обов'язків) у бюджетній сфері між органами державної влади на різних рівнях, тобто розмежування як повноважень щодо розподілу, так і податкової компетенції (джерел доходу); розподілу повноважень у сфері управління регіональним розвитком між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, використовуючи при цьому досвід інших країн, які вже провели децентралізацію управління, адаптуючи зарубіжний досвід до українських реалій.

Список літератури

1. Пріоритети реформування та напрями перспективного розвитку міжбюджетних відносин в умовах бюджетної децентралізації в Україні. Київ : НІСД, 2015. 80 с.
2. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. С. 91. Ст. 10.
3. Топпервін Н. Дієве місцеве самоврядування як запорука успішної децентралізації публічної влади: швейцарський досвід. *DESPRO: Аналітичний вісник*. 2012. № 2.
4. «Реформа міжбюджетних відносин в Україні». URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
5. Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. та ін. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. *DESPRO*. Київ : Софія, 2012. 128 с.
6. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року №333. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
7. «Децентралізація влади». URL: <http://decentralization.gov.ua>.
8. Аналітичні матеріали Департаменту місцевих бюджетів Міністерства фінансів України «Моніторинг виконання місцевих бюджетів» станом на 1 жовтня 2015 р. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.

-
9. Куценко Т. Ф. Реформа бюджетної децентралізації: орієнтація на соціальні результати. *Модернізація управління національною економікою: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф.* (25-26 листопада 2016 р.). Київ: КНЕУ, 2016. С. 246-252.
 10. Баранецький Т. Бюджети об'єднаних громад Львівщини: нові виклики та можливості: аналітичне дослідження. URL: <http://www.dialog.lviv.ua>
 11. Децентралізація: результати, виклики та перспективи. URL: [http://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya\(rezultati\(vikliki\(iperspektivi](http://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya(rezultati(vikliki(iperspektivi)
 12. Competitiveness: The major economic policy challenge. *Annual Report 2003*. Rotterdam: ECORYS Holding BV, Netherlands, 2003. 20 p.
 13. Парахина В. Н., Парахин К. А. Конкурентоспособность региона как экономическая категория: сборник научных трудов. Серия «Экономика», вып. 5. Ставрополь : Северо-Кавказский государственный технический университет, 2002.

References

1. NISD (2015). *Priorytety reformuvannia ta napriamyu perspektyvnoho rozvytku mizhbiudzhethnykh vidnosyn v umovakh biudzhethnoi detsentralizatsii v Ukraini* [Priority directions of reform and future development of intergovernmental relations in the context of fiscal decentralization in Ukraine], NISD, Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2015). The Law of Ukraine «On a voluntary association of communities. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 13, 91. [in Ukrainian].
3. Toppervin, N. (2012). Effective local government as the key to successful decentralization of public power: the Swiss experience. *DESPRO: Analitychnyj visnyk*, 2. [in Ukrainian].
4. Ministry of Finance of Ukraine (2017). *Reform of intergovernmental fiscal relations in Ukraine*. Retrieved from: <http://www.minfin.gov.ua>. [in Ukrainian].
5. Boryslavs'ka, O. Zaverukha, I. and Zakharchenko, E. (2012). *Detsentralizatsiia publichnoi vlady: dosvid ievropejs'kykh krain ta perspektyvy Ukrainy* [The decentralization of public authority: European experience and prospects of Ukraine], Sofia, Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].
6. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2014). *Resolution «The concept of reform of local government and territorial organization of power in Ukraine»*. Retrieved from: <http://www.kmu.gov.ua>. [in Ukrainian].
7. *Decentralization of power*. (2017). Retrieved from: <http://decentralization.gov.ua/region>. [in Ukrainian].
8. Ministry of Finance of Ukraine. (2015). *Analysis Department of the Ministry of Finance of local budgets Ukraine «Monitoring of local budgets» as of 1 October 2015*. Retrieved from: <http://www.minfin.gov.ua>. [in Ukrainian].
9. Kutsenko, T. F. (2016). Reform of the fiscal decentralization: focus on social outcomes. *Modernizatsiia upravlinnia natsional'noi ekonomikoii: materialy IV Mizhnar. nauk. prakt. konf.* [Modernization management of national economies materials IV International Scientific Conference], KNEU, Kyiv, Ukraine, 25-26 Nov, pp. 246-252. [in Ukrainian].
10. Baranets'kyj, T. (2017). *Budgets united community of Lviv region: New Challenges and Opportunities*. Retrieved from: <http://www.dialog.lviv.ua>. [in Ukrainian].
11. Kucheriv, I. (2016). *Decentralization: Results, Challenges and Prospects*. Retrieved from: <http://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-rezultati-vikliki-i-perspektivi>. [in Ukrainian].
12. Competitiveness: The major economic policy challenge. (2003). *Annual Report 2003*. Rotterdam: ECORYS Holding BV, Netherlands.
13. Parahina V. N., Parahin K. A. (2002). Competitiveness of the region as an economic category. *Konkurentosposobnost regiona kak ekonomicheskaya kategoriya: sbornik nauchnykh trudov*. Seriya "Ekonomika", 5. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції – 02.10.2018 р., прийнята до друку – 18.10.2018 р.